

Græsk videnskabsprosa

af Jakob Leth Fink

Anmeldelse af

Markus Asper: *Griechische Wissenschaftstexte. Formen, Funktionen, Differenzierungsgeschichten*, Philosophie der Antike 25, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 2007. 453 sider. 66 euro. ISBN: 978-3-515-08959-3.

Vores nuværende akademiske kultur er i meget høj grad præget af prosatekster, hvis formål er at åbne ny viden for os, formidle ny viden til os eller opbevare ny viden for os. Selvom prosatekster ikke var de eneste tekstformer (tænk på læredigtet eller dialogen), er det ikke desto mindre inden for rammerne af den græske kultur, at også den videnskabelige prosa blev udviklet. Der er imidlertid en skævhed i interessen for græske vidensformidlende tekster. For mens læredigtet og dialogen har påkaldt sig – og stadig påkalder sig – stor interesse blandt nutidens forskere, har den videnskabelige prosa stort set ingen opmærksomhed fået. Dette kan skyldes mange ting, men en af de væsentlige grunde er formentlig, at vi ikke har oparbejdet de relevante kategorier, altså etableret et begrebsapparat og fastlagt en præcis terminologi til brug for en sådan undersøgelse. I sin meget ambitiøse og interessante bog *Griechische Wissenschaftstexte* forsøger Markus Asper netop at formulere og afprøve en række fundamentale kategorier til brug for fortolkningen af græske videnskabelige prosatekster.

Ti år før *Griechische Wissenschaftstexte* udkom, kunne Philip van der Eijk konstatere, at der ikke forelå en systematisk fremstilling af den græske videnskabs meddelelsesformer.¹ Selvom Asper i sin nye bog ikke gør krav på at have leveret en sådan komplet fremstilling af emnet (11), tager han de første vigtige skridt til en sådan. Som Asper selv gør opmærksom på, vil læseren gå forgæves efter en behandling af den aristoteliske pragmati (9), der som bekendt udgør et meget varieret og meget omfattende kildemateriale. Desuden behandles de filosofiske kommentarer, der fremkommer i løbet af andet århundrede e.Kr. ikke. Hertil kunne man efter min mening tilføje den yderligere begrænsning, at *Griechische Wissen-*

---

1. Eijk 1997: 78.

schaftstexte ikke behandler Platons forfatterskab, hvilket dog skyldes en metodisk (sikkert ganske fornuftig) afgrænsning af kildematerialet, som vi skal se. *Griechische Wissenschaftstexte* fokuserer derimod på en række vidensformidlende tekster fra femte århundrede f.Kr. til kejsertidens store lærde, Galen, i andet århundrede e.Kr.

Disse afgrænsninger af kildematerialet forekommer ganske rimelige. For det første, fordi den aristoteliske afhandling (*pragmateia*) har modtaget en vis opmærksomhed allerede og den platoniske dialog i særdeleshed er velundersøgt, og for det andet, fordi det blotte omfang af disse filosofers skrifter (og kommentarerne til en lang række af dem) ville sprænge rammerne for dette i forvejen ambitiøse projekt.²

Indledning: terminologisk forspil (11-56)

Bogens første del behandler en række væsentlige metodiske begreber, der formuleres op imod den foreliggende litteraturvidenskabelige teoridannelse og fremskrives som begreber med specifik gyldighed for den antikke videnskabsliteratur. Som Asper fremhæver, har videnskabstekster alle dage været stedmoderligt behandlet af litteraturvidenskaben (9). Det betyder blandt andet, at det kun i begrænset omfang er muligt at bruge litteraturteoretiske begreber, som f.eks. genrebegrebet (18). Grunden er ganske enkelt, at litteraturvidenskabens begreber er lagt an på at fortolke skønlitterære tekster. *Griechische Wissenschaftstexte* må af denne grund – og dermed som frontforskning – finde og afprøve egnede kategorier til fortolkningen af videnskabelig prosa.

Videnskabstekst

Som det første må Asper i sagens natur sige noget om, hvad han forstår ved en videnskabstekst. Dette defineres som en tekst, der i forfatterens (eller forfatternes) intention bestræber sig på at videregive sikret, propositionaliserbar, ikke-narrativ viden, hvis indhold eller måder at retfærdiggøre det på er genstand for konsensus inden for en bestemt gruppe (13). Hvis man som Asper forstår 'narrativ' som det, at en tekst er underlagt en tidsstruktur, udelukker denne definition Platons dialoger, der alle har en fiktiv tid, uanset om de er narrative eller dramatiske. En videnskabstekst derimod er i en vis forstand hævet over tid – i hvert fald i forfatterens intention med teksten (jf. Euklids *Elementer*).

---

2. Se Föllinger 1993; Lengen 2002; Netz 2001. Litteraturen om Platons dialogform er meget omfattende; for en oversigt med en god bibliografi, se Gill 2002.

Det særlige ved denne bestemmelse er, at den fokuserer på teksters *funktion* for at afgøre, hvilken genre der er tale om (altså ikke på teksters formelle kendetegn, som f.eks. versemål eller stilleje). Når man spørger, hvilken funktion en tekst tjener, spørger man, hvad formålet med den er. Videnskabstekstens formål er at formidle abstrakt viden, af Asper opfattet som ikke-situationsbestemt viden (viden uden person-, sted- og tidsbinding). En sådan viden kan man også betegne som 'uden kontekst' (de-kontekstualiseret). Men med denne mangel på personlig, lokal eller temporal forbindelse mellem forfatter og læser (og altså med fraværet af en fælles og anerkendt forståelsesramme) opstår et problem for den videnskabelige prosa: Den må opfinde måder at kompensere for den manglende kontekst på. Det fører til en række formidlingsstrategier som compensation for tabet af nærhed mellem forfatter og læser (14-15).

Det funktionsbestemte genrebegreb

Aspers fokus på videnskabstekstens funktion er, så vidt jeg kan se, en af de ting i *Griechische Wissenschaftstexte*, der vil spille en afgørende rolle i kommende undersøgelser af antik videnskabelig prosa. Det dominerer helt den bestemmelse af begrebet 'genre', som lægges til grund for indeværende bog. Videnskabstekster har tre grundlæggende funktioner (I) at fremlægge ny viden (*Wissenserschliessung*), (II) at formidle allerede opnået viden (*Wissensvermittlung*) og (III) at opbevare eller opmagasinere viden (*Wissensthesaurierung*). Det er selvfølgelig ikke tilfældet, at denne tredelte funktionsbestemmelse tvinger os til at antage, at der kun findes tre genrer inden for videnskabelig prosa (noget i retning af monografien, håndbogen til undervisningsformål og opslagsværket til lagring af information). De græske videnskabstekster udviser en skøn blanding af alle tre funktioner og en af de tråde, Asper forfølger, er netop differentieringen af disse funktioner i forskellige typer tekst (20-21).

Institution og gruppe

Undersøgelser af den græske videnskabelige kultur anvender ofte institutionsbegrebet, hvormed tænkes på 'skoler' eller sammenslutninger af ligesindede i grupper med mere eller mindre stærk organisering og muligvis en vis grad af offentlig anerkendelse. Asper taler mere moderat om 'grupper' og rejser spørgsmålet om sådanne sociologiske enheders indflydelse på dannelsen af videnskabelige tekster og differentieringen af videnskabelige genrer (25-26). Mens det gennemgående understreges i *Griechische Wissenschaftstexte*, at konkurrence mellem enkelte forfattere eller mellem 'skoler' er afgørende for den græske videnskab i

mange henseender, er en af bogens overraskende konklusioner, at grupper (eller om man vil 'institutioner') næsten ingen dokumenterbar rolle spiller i dannelsen af videnskabelige genrer (371-72).

Mundtlighed og skriftlighed

Det er ligeledes god latin at påkalde sig skellet mellem mundtlighed og skriftlighed i diskussioner af den antikke videnskabelige kultur. Asper afviser ikke, at dette skel kan være brugbart, men anfører dog en række begrænsninger i dets anvendelighed. Han påpeger, for eksempel, at disse skel stort set aldrig forekommer i klart afgrænsede former i femte og fjerde århundrede, sådan at det vil være sikrest at tale om 'begrænset skriftlighed' som en overordnet kategori (27). Det er imidlertid helt afgørende at få fat på sammenhængen mellem skrift og dekontekstualisering. Idet viden nedfældes skriftligt og dermed får en vis mobilitet og autonomi (punkter Platon i sin skriftkritik netop fremhæver som ødelæggende for egentlig formidling af viden: *Phaidros* 275d-e) mister denne viden forbindelsen til sin forfatter og til den kontekst eller forståelsesramme, han eller hun ville kunne forudsætte i en mundtlig formidling af viden. Dertil kan forfatteren ikke længere forklare sin tekst og dermed sikre sig, at læseren forstår, hvad teksten ønsker at meddele. Aspers idé er nu at fortolke videnskabstekster ud fra den forudsætning, at de bestræber sig på at *kompensere* for det tab af kontekst, der følger med nedskrivning af viden. Som han fremhæver: Historien om disse kompensationsforsøg er samtidig historien om den videnskabelige prosa (34). Udfordringen for vidensteksten består i at udvikle måder, hvorved teksten bliver forståelig uden den forståelsesramme i hvilken den blev skrevet.

Konkurrence

Som nævnt er konkurrence et markant træk ved den græske videnskabelige kultur – tænk for eksempel på sofisternes selvpromoverende opvisningstaler eller medicinernes aggressive polemik mod hinanden. Konkurrencen skærpes faktisk med den stigende brug af tekster, fordi en forfatter hermed ikke kun konkurrerer med sine samtidige men også skal profilere sig i forhold til sine forgængere og deres skrifter (38). Konkurrence fører desuden formentlig også til udviklingen af argumentationsformer (altså til retorik, dialektik og logik), hvormed stridsspørgsmål i idealtilfælde kan afgøres. Disse argumentationsformers udvikling spiller naturligt ind i den videnskabelige prosas metode og fremstillingsformer.

Personlige og upersonlige tekster

Asper bestemmer en tekst som personlig, hvis forfatteren fremstår som argumentationens subjekt og tager ansvaret for fremstillingens opbygning. Det kendetegner dertil den personlige tekst, at den henvender sig til læseren med et 'du' eller et 'vi', som Asper opfatter som et 'læser-du' og et 'kommunikativt vi', og endelig at den tager stilling til andre forfattere. En upersonlig tekst derimod bestemmes som en tekst, der ikke opviser nogen af disse kendetegn (43). Ikke overraskende er de tekster, som undersøges i *Griechische Wissenschaftstexte*, overvejende personlige, hvilket formentlig skal ses i sammenhæng med den omtalte konkurrence-situation (45).

Det antikke genre-begreb?

Det er oplagt at se på, om antikke forfattere selv tilbyder interessante bestemmelser af den videnskabelige sagprosa som genre. Som det påpeges, kan vi kun indirekte udlede noget om denne genre fra filosoffer som Platon og Aristoteles (46-47). For skønlitterære tekster tilbyder den alexandrinske filologi klassifikationer, der mere eksplicit påkalder sig genrebegrebet (men disse kan ikke direkte overføres til den videnskabelige prosa), og selvom der altså findes ansatser til en genre-teori (Quintillian for eksempel), kan man med nogen ret konstatere, at de antikke forfattere selv ikke udvikler en egentlig teori om videnskabelig prosa (50-51).

Metode

Griechische Wissenschaftstexte fokuserer på to slags tekstinterne kendetegn: (a) direkte appeller til læseren, tilkendegivelse af forfatterens intention med teksten eller andre bemærkninger til tekstens funktion; og (b) makrostrukturelle kendetegn såsom overgangsformler, indlednings- og afslutningssætninger, henvisninger og lignende (54-55). Disse to grupper afslører særligt klart genretyper og er derfor væsentlige orienteringspunkter.

Efter gennemgangen af Aspers væsentligste terminologiske og metodiske punkter falder *Griechische Wissenschaftstexte* i tre hoveddele: (a) en undersøgelse af såkaldt diskrete tekster, en undersøgelse af kontinuerlige tekster, der falder i (b) indføringstekster og (c) tekster uden begrænsning af modtagergruppen. Lad mig kortfattet opridse disse tre dele.

Første del. Diskrete tekster: sætningssamlinger (57-93)

Med 'diskret tekst' menes en ikke-kontinuerlig tekst. Manglen på kontinuitet kan komme til udtryk grammatisk gennem asyndese eller derved at tekstens enkelte sætninger indholdsmæssigt ikke direkte forbindes med hinanden (til trods for at partikler knytter de enkelte sætninger sammen). Der er altså tale om tekster opbygget af indbyrdes uafhængige elementer, hvis sammenhæng ikke eksplicit fremgår af teksten selv, med andre ord om en slags lister (57). De pseudo-platoniske *Definitioner*, begrebsleksikonet i femte bog af Aristoteles' *Metafysikken*, de pseudo-aristoteliske *Divisiones Aristoteleae*, matematikeren Herons *Definitioner*, de pseudo-galenske *Definitiones Medicae* og en række andre tekster er primære eksempler på sådanne diskrete sætningssamlinger.

Det karakteristiske for den slags tekster er, at de forudsætter en forhåndsviden hos deres læser om teksternes indhold, brug og opbygning (59). Der er derfor tale om kun delvist dekontekstualiserede tekster. Sætningssamlingernes funktion er primært opbevaring af en viden, der allerede gælder som etableret inden for et fællesskab af forskere. Det ser ud til, at sådanne lister i en græsk kontekst først opstod inden for et matematisk miljø, hvor netop fiksering af begrebers betydning er væsentlig for faget og en fagterminologi tidligt forelå (62).

De pseudo-platoniske *Definitioner* fremstår som et uheldeligt kaos (*ein heilloses Chaos*, s. 64), hvilket formentlig skyldes, at forskellige redaktører har tilføjet nye definitioner efter andre principper end dem, hvorefter de oprindelige definitioner blev ordnet (65). I modsætning til matematiske lister er *Definitioner* derfor heller ikke just karakteriseret af konsekvens, konsensus eller konsistens (68). Tekstens funktion består formentlig i den ovenfor anførte oplagring, og *Definitioner* kan derfor ikke godt været tænkt som decideret videreformidling, men har nok tjent som grundlag for undervisning, muligvis i den slags inddelingsmetode (*diairesis*), der tilsyneladende blev praktiseret i Akademiet (66).

De pseudo-galenske *Definitiones Medicae* udgør en slags modpol til de netop omtalte *Definitioner*. Forfatterens intention er, som det fremgår af det dedikatoriske indledningsbrev, at systematisere al medicinsk viden og dermed tjene eksperter som erindringsstøtte og studerende som belæring om emnet (76-77). Dette er således et udmærket eksempel på den differentiering inden for de videnskabelige genrer, som Asper forfølger: Nok er listernes primære funktion opbevaring af viden, men de kan meget vel tjene andre formål også. Sådanne diskrete teksters begrænsning består klart nok i det forhold, at de kun kan rumme en vis mængde information før en omfattende uoverskuelighed (og dermed en dysfunktionalitet) melder sig. Det kan derfor også formodes, at med den stigende mængde information følger

et stigende behov for systematisering (94-95). Dette fører direkte over til en anden slags diskrete tekster: sætningssystemerne.

Første del. Diskrete tekster: sætningssystemer (94-212)

Ved et sætningssystem forstås en type diskret tekst, der i modsætning til listerne stiller de enkelte elementers (sætningers) logiske relation til hinanden ind i en fast begrundelsessammenhæng (95). Det primære eksempel på sådan en tekst er nok Euklids *Elementer*, men der er mange andre. Faktisk udviser alle disse sætningssystemer formelle fællestræk (97-98), således at Asper ikke først henviser til deres *funktion* som det bærende træk ved genren.

Det er usikkert, hvilken forhistorie 'Element-skrifterne' har (107), men en senantik kilde (Proklos) anfører, at Hippokrates fra Chios (den berømte matematiker fra femte århundrede f.Kr.) som den første skrev en *Elementer*. Det er ud fra den parafrase Proklos giver (baseret på Aristoteles' elev Eudemos' nu tabte matematikhistorie) vanskeligt at sige ret meget om, hvad dette 'Element-skrift' mere præcist var. Det fremgår dog, at Hippokrates argumenterede deduktivt og forsøgte at begrunde mere komplekse påstande gennem mindre komplekse og allerede beviste påstande. Det ser derimod ikke ud til, at han førte sine beviser tilbage til forudsætningsløse og evidente antagelser eller aksiomer (110-11).

Så vidt der kan sluttes fra Archytas' og Aristoteles' forsimplede matematiske beviser, var den tidlige matematiske genre præget af standardisering og upersonlighed. Brugen af imperativer som $\epsilon\sigma\tau\omega$ (lad der være...) er udtryk for en sådan upersonlighed i teksten (112-13). Vi ser her et spirende forsøg på at løsrive formidlingen af viden fra en personbåret kontekst – sammenlign for eksempel faderens undervisning af sønnen inden for lægefaget eller Platons insisteren på personlig, langvarig forbindelse mellem filosoffer som forudsætning for reproduktion af viden. Denne upersonlige fremstillingsform udlægges som et forsøg på at opnå objektivitet ved at løsrive bevismagten i et argument fra den person, der fremfører argumentet (123).

Imidlertid er denne løsrivelse fra forfatterens autoritet ikke helt gennemført i, for eksempel, Euklids *Elementer*. Kun en ekspert ville kunne forstå *Elementerne* uden støtte, mens en studerende formentlig ville have brug for en lærer for at få udbytte af teksten. For overraskende nok er Elementskrifterne diskrete tekster, altså asyndetiske, og derfor ekspliciteres sammenhængen mellem de enkelte påstande ikke af teksten selv (114): Det er altså op til læseren at sætte beviserne ind i den nævnte begrundelsessammenhæng. Asper antager derfor, at sådanne tekster (inklusive Euklids *Elementer*) har tjent til undervisningsformål

(138). Det ser således ud til, at matematikken er den første videnskabelige disciplin, der anvendte skrift til udvikling af faget og opmagasinering af viden (146).

Som nævnt er det en normal antagelse, at institutioner spiller en afgørende rolle inden for udviklingen af græsk videnskab og filosofi. For matematikkens vedkommende er det imidlertid sådan, at matematikken i femte og fjerde århundrede f.Kr. ikke havde nogen institutionel forankring i den forstand, at de græske *poleis* ikke understøttede forskere eller undervisningsinstitutioner økonomisk eller moralsk (et punkt både Platon og Aristoteles beklager sig over). Denne manglende institutionelle forankring kan have været en medvirkende faktor til den tidlige dekontekstualisering inden for matematikken, således at objektivitet, standardisering og en overordnet begrundelsessammenhæng tjener som kompensation for denne manglende institutionelle ramme og altså som en sikring af faget eksistens (151-52).

Hvis der altså ikke kan anvises en decideret institutionel ramme for Elementskrifternes opståen, bliver spørgsmålet, inden for hvilket miljø de da kom til verden? Asper afviser to traditionelle svar på dette spørgsmål: Konkurrenceaksiomet kan ikke forklare, hvorfor Elementskrifterne antager en upersonlig karakter (160-61), man ville snarere tro, at konkurrence skulle føre til en fremhævelse af forfatteren selv (jf. jeg-fikseringen hos forfatteren til det hippokratiske skrift *Om den ældre medicin* eller hos sofisterne). Ligeledes kan man ikke antage den sociologiske forklaring, at matematiske teksters objektivitet og upersonlighed skyldes en aristokratisk vilje til at afgrænse sig fra 'mængden' (165). Asper argumenterer derimod for den tese, at det 'litterære' forbillede for de tidlige Elementskrifter er græske lovtekster fra arkaisk og klassisk tid (173). Disse tekster har en række træk, der genfindes i Elementskrifterne: De er upersonlige og asyndetiske i den forstand, at de enkelte love ikke sættes i relation til hinanden (176), de bestræber sig på standardisering og på at bruge en entydig terminologi (174), endelig er de skriftlige og generelle i den forstand, at lovteksten prøver at dække alle enkelttilfælde (179-81). Så vidt jeg kan vurdere, leverer Asper her på en langt mere konkret måde end det hidtil er sket (f.eks. hos Vernant) en redegørelse for sammenhængen mellem den græske *polis* og den græske videnskabelige kultur (her: en videnskabelig genres opståen).³ Dette er en af bogens mest vellykkede og interessante resultater.

---

3. Vernant 1962.

Afslutningsvis behandles en række ikke-euklidiske matematikere, hvilket her ikke skal optage os (197-207).

Anden del. Kontinuerlige tekster: indføringslitteratur (214-314)

En kontinuerlig tekst bestemmes (i tillæg til det allerede i indledningen anførte) som en tekst med den intention at fremstille argumentationen eller et videnssystem fuldstændigt. Dette er primært tilfældet, hvor der foreligger en høj grad af informationskompleksitet (213). Den første slags kontinuerlige tekst, som undersøges af Asper, er indføringsteksten.

Som indføring gælder ikke kun skrifter betegnet som sådan, altså *eisagoge*, men dertil 'sammenfatning' (*epitome*), 'lommebog' (*encheiridion*) og belærende dialog (*katechesis*). Betegnelsen 'indføring' (*eisagoge*) går tilbage til de tidlige stoikere, men Asper opfatter rimeligt nok en række skrifter af Epikur som indføringer (brevene og *Sententiae*). Disse skrifter tjener primært systematiserings- og kompilationsformål (227) og skal derfor ses i sammenhæng med Epikurs egentlige forskning og undervisning, der, så vidt vi kan vurdere ud fra de overleverede fragmenter, var mere problemorienteret og polemisk.

For indføringsskrifterne gælder generelt, at de tilbyder en mere tilgængelig version af tanker, der allerede foreligger. De enkelte former 'lommebogen', 'sammenfatningen' eller læredialogen kan meget vel variere gennem en række stilistiske træk (fra ganske abstrakt fremstilling til dialogisering af indholdet) uden at ændre ved denne funktion.

Der kommer lidt mere kød på emnet, når vi når til den slags indføring, Asper kalder 'skolisk indføring' (262). Her er tale om tekster, der udspringer af en mundtlig undervisningssituation (mere eller mindre gennemarbejdede forelæsningsnoter), der ofte afspejler den faktiske undervisning og derfor ikke nødvendigvis fremstår specielt systematiske. Overfor disse fremdrages en anden slags indføring, af Asper kaldet 'diaretisk'. Den diaretiske indføring er, i modsætning til den skolske, systematisk ordnet (Aristoteles' og Theophrasts biologiske undersøgelser, *historiai*, er tidlige eksempler herpå) (274-75). Disse tekster er i en vis forstand komplementære (281). Så vidt jeg kan se, er dette rigtig nok. Men jeg vil tro, at man kunne fremhæve, som Gorm Tortzen f.eks. har gjort, at det Asper kalder diaretiske indføringstekster hos Theophrast, altså de store samlinger (naturhistorier eller undersøgende beskrivelser af dyr og planter), ikke kun kendetegnes af systematisering, men dertil faktisk er meget dynamiske tekster, for så vidt det relativt nemt lader sig gøre at tilføje nye iagttagelser

til teksterne og derved bestandigt udvide eller forfine dem.⁴ Som sådan er deres funktion ikke kun opbevaring, men faktisk også formidling af fuldstændig ny viden. Dette er ikke et problem for Asper, for han påpeger ofte nok, at funktions- og genredifferentiering er det centrale tema. Men det ville formodentligt være en interessant problemstilling at tage op i forhold til de relevante tekster hos Theophrast og Aristoteles.

Galens tre indføringsskrifter (*De sectis*, *De pulsibus*, *De ossibus*) fremhæves som tekster, der alene er møntet på et læsepublikum. Hermed er dekontekstualiseringen næsten total (311).

Denne del af *Griechische Wissenschaftstexte* er efter min mening den mindst vellykkede, hvilket ikke skyldes Asper, men derimod nok de tekster han undersøger.

Tredje del. Kontinuerlige tekster uden begrænsning af modtagergruppen (315-67)

Mens indføringsskrifterne i en eller anden minimal forstand identificerer deres modtagergruppe (den studerende), er dette ikke tilfældet med den sidste videnskabelige genre, Asper undersøger: systempragmatien. I første omgang er forskellen mellem systempragmatien og indføringen (i Galens tilfælde i det mindste) omfanget: De store afhandlinger kan optage mere end 1000 sider i vores moderne udgaver, og dette har stillet forfatteren overfor en række udfordringer, som ikke gør sig gældende for indføringerne. Asper fokuserer på tre af de strategier, Galen benytter sig af for at imødegå disse: systempragmatiens appelstrukturer, dens metadiskussioner og dens kompleksitetsbemestring (331).

Appelstrukturer forekommer, når en forfatter henvender sig til sine læsere (f.eks. gennem direkte tiltale). Hos Galen kan man observere, hvordan han (eller det 'jeg' der indføres i teksten) optræder som et overbliksskabende princip. Galen viser rundt i argumentationen (rettere: han viser frem eller tilbage) og opnår derved en grad af suverænitet eller autoritet i forhold til læseren (333-34). Men det er ikke alt. Hos Galen finder vi også et forsøg på at binde læseren til forfatteren derved, at Galen beskriver 'den ideelle læser', der mest af alt er en modpol til den dårlige læser eller sofisten (336). Systempragmatien forsøger altså at vinde læserens gunst (og derved sikre forfatterens indflydelse).

Mens appelstrukturerne således imødegår den udfordring, at systempragmatien ikke forudsætter personligt kendskab til forfatteren eller forfatterens tilstedeværelse under læsningen, handler metadiskussionerne om læserens muligheder for at orientere sig i en

---

4. Tortzen 2003: 94-96.

omfattende tekst. Disse metadiskussioner (altså diskussioner af den rækkefølge Galens skrifter skal læses i, metodiske overvejelser, henvisningerne frem og tilbage i teksten og mellem teksterne) skal udligne den mangel i læserens viden, der er en naturlig følge af dekontekstualisering (339). En kompensationsstrategi, der altså sætter systematisering ind imod uoverskuelighed. Tæt forbundet med sådanne metadiskussioner er spørgsmålet om kompleksitetsbemestring. Henvisninger og anden orienteringshjælp udfylder netop den rolle indholdsfortegnelser, kapitler, overskrifter eller andre metatekster i dag spiller (344).

Endelig henviser Asper til Galens særprægede, til tider meget snakkesalige og polemiske, stil som udtryk for en bestræbelse på at opbygge et læsepublikum (360). Her kommer konkurrenceaksiomet altså til sin ret.

Bogens tredje del er interessant ikke alene på grund af analyserne af Galen. Systempragmatien, som den udvikles i antikken, havde afgørende indflydelse på middelalderens videnstekster, hvilket man kan forvise sig om i en med *Griechische Wissenschaftstexte* delvist beslægtet nyere dansk bog om middelalderens 'videnssamfund'.⁵ Dette er således et godt eksempel på, at Asper med sin bog faktisk fremdrager interessante forhold langt ud over hvad der gælder antikken, sådan som han i sin afslutning håber, at det er tilfældet (384).

Griechische Wissenschaftstexte er et fremragende stykke forskning, der udfylder et gabende tomrum inden for den klassiske filologi, og hvis resultater ikke kun er interessante videnskabshistorisk, men i meget høj grad også filosofihistorisk. Man forstår f.eks. bedre filosofernes fascination af matematikken, efter at have læst Aspers bog. Dertil ville det være meget interessant at anvende Aspers begrebsapparat og metode på f.eks. Platon og Aristoteles. For til trods for de foreliggende undersøgelser af disse filosofers tekster, findes der ingen *funktionsbestemt* analyse af dem af Aspers format. Imidlertid er hovedresultatet af bogen nok, at det lykkes Asper at formulere og afprøve en række kategorier til fortolkningen af videnskabsprosa og vel at mærke kategorier, der er smidige nok til at undgå at banalisere fortolkningerne.

Der er selvfølgelig diskutabile påstande i bogen; f.eks. kunne man spørge, om den 'anxiety of influence' som Asper taler om (altså bekymringen hos en forfatter om at blive læst), egentlig er en *funktionsbestemmelse* af en tekst (se f.eks. s. 361). Men dette skal på ingen måde stå i vejen for det faktum, at Asper har leveret en banebrydende indsats.

---

5. Bloch & Ebbesen 2010, særligt det omfattende kapitel 6 (ss. 55-137).

Markus Asper er professor ved Humboldt Universitetet i Berlin, Institut for Klassisk Filologi.
For nærmere oplysninger se:

<http://www2.rz.hu-berlin.de/klassphil/allgemein/asper.htm>

Af hans øvrige relevante publikationer kan nævnes:

2007: 'Medienwechsel und kultureller Kontext. Die Entstehung der griechischen Sachprosa' in: *Philosophie und Dichtung im antiken Griechenland*, (ed. J. Althoff), Stuttgart, 67–102.

2009: 'The Two Cultures of Mathematics i Ancient Greece' in: *The Oxford Handbook of the History of Mathematics*, (eds. E. Robson & J. Stedall), Oxford, 107-132.

2010: 'Frame Tales i Ancient Greek Science Writing' in: *Form und Gehalt in Texten der griechischen und der chinesischen Philosophie*, (eds. K.-H. Pohl & G. Wöhrle), Stuttgart, 91-112.

Bibliografi

- Bloch, David & Ebbesen, Sten. 2010. *Videnssamfundet i det 12. og 13. århundrede. Forskning og formidling*, Det kongelige danske videnskabernes selskab, Historisk-filosofiske skrifter 33, København.
- Eijk, Philip J. van der. 1997. 'Towards a Rhetoric of Ancient Scientific Discourse', in: *Grammar as Interpretation*, (ed. E.J. Bakker), Mnemosyne Suppl. 71, Brill, Leiden / New York / Köln, 77-129.
- Föllinger, Sabine. 1993. 'Mündlichkeit und Schriftlichkeit als Ausdruck wissenschaftlicher Methode bei Aristoteles', i: *Vermittlung und Tradierung von Wissen in der griechischen Kultur*, (Hrsg. W. Kullmann & A. Jochen), ScriptOralia 61, Gunter Narr Verlag, Tübingen, 263-80.
- Gill, Christopher. 2002. 'Dialectic and the Dialogue Form', i: *New Perspectives on Plato, Modern and Ancient*, (eds. J. Annas & C. Rowe), Harvard University Press, Cambridge (MA) / London, 145-71.
- Lengen, Ralf. 2002. *Form und Funktion der aristotelischen Pragmatie*, Philosophie der Antike 16, Franz Steiner Verlag, Stuttgart.
- Netz, Reviel. 2001. 'On the Aristotelian Paragraph', *Proceedings of the Cambridge Philological Society* 47: 211-32.
- Tortzen, Chr. Gorm. 2003. 'Dette må undersøges nærmere'. *Theofrast og botanikkens grundlæggelse*, Museum Tusculanum, København.
- Vernant, Jean-Pierre. 1962. *Les origines de la pensée grecque*, PUF, Paris.